

دو فصلنامه علمی تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری دانشگاه الزهراء (س)

سال بیست و نهم، دوره جدید، شماره ۲۳، پیاپی ۱۰۸، بهار و تابستان ۱۳۹۸ / صفحات ۱۸۴-۱۵۹

رعایت استانداردهای نشر مؤسسه بین‌المللی ایزو در نشریه‌های فارسی رشته تاریخ^۱

سید محمود سادات بیدگلی^۲

محمد جمالو^۳

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۲/۱۱

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۶/۲۳

چکیده

مقالات فارسی منتشرشده در حوزه‌های علوم مختلف و انتشار آن به صورت چاپی و الکترونیک، از قواعد و قوانین خاصی پیروی می‌کند. قواعد حاکم بر نگارش و نشر مقاله در مجلات علمی ایران درحالی‌که از تشابهات ساختاری برخوردار است، بر طبق شیوه‌نامه هر مجله متفاوت است. همین امر سبب شده است تا در ایران استاندارد خاصی بر این موضوع حاکم نباشد، هرچند مقررات کمیسیون بررسی نشریات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری باعث هماهنگی در انتشار مجلات علمی می‌شود؛ این مقررات حداقلی و تجربی است و خود از استاندارد جهانی انتشار مجلات علمی فاصله دارد. استاندارد بین‌المللی نشر از سوی مؤسسه بین‌المللی ایزو تهیه و تنظیم شده است و مجلات باید بر مبنای استاندارد جهانی به نشر مقالات بپردازند. لزوم رعایت استانداردهای نشر در مجلات فارسی باعث شده است تا در حوزه‌های مختلف از جمله کتابداری و پزشکی به این مسئله توجه شود؛ اما در حوزه مجلات تاریخ هنوز اینچنین نیست و ابهام علمی وجود دارد. بدین ترتیب پژوهش حاضر بر آن است تا میزان رعایت استانداردهای نشر مؤسسه بین‌المللی ایزو در مجلات علمی پژوهشی و علمی‌ترویجی رشته تاریخ را ارزیابی کند و عناصر تأکیدشده از سوی مؤسسه نشر ایزو که شامل اطلاعات موجود بر روی صفحه عنوان، فهرست مندرجات، عناوین مکرر، پانویس‌ها، چکیده، اطلاعات صفحه اول مقالات در مجله، ساختار استناد به منابع استفاده‌شده و فهرست منابع از جمله عناصر اطلاعاتی هستند، از نظر میزان رعایت استانداردهای ایزو بررسی شوند. از آنجاکه پژوهش حاضر از نوع کاربردی و

۱. شناسه دیجیتال (DOI): 10.22051/hph.2019.24912.1331

۲. استادیار گروه تاریخ پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، (نویسنده مسئول)؛

sadat@ri-khomeini.ac.ir

۳. دانشجوی دکتری تاریخ انقلاب اسلامی، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی؛

jamal1369@gmail.com

در حیطه علم‌سنجی قرار دارد، روش استفاده‌شده در پژوهش حاضر، روش پیمایشی و از نوع توصیفی است. در این پژوهش با در نظر داشتن استانداردهای بین‌المللی نشر، ۲۶ مجله علمی پژوهشی و علمی‌ترویجی رشته تاریخ شناسایی شده و جدول ارزیابی شامل ملاک‌های ارزیابی تنظیم شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد میزان همخوانی نشریات علمی پژوهشی و علمی‌ترویجی رشته تاریخ با استانداردهای نشر مؤسسه بین‌المللی ایزو ۵۵ نشریه، ۶۹/۴۷ درصد است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مجلات، مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را بیشتر از استانداردهای مؤسسه بین‌المللی نشر ایزو رعایت می‌کنند. لذا پیشنهاد می‌شود استانداردهای بین‌المللی نشر در قالب آیین‌نامه از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به تمامی مجلات علمی ابلاغ شود تا مجلات و مقالات منتشرشده، به‌سوی استانداردهای بین‌المللی هدایت شوند.

واژگان کلیدی: استانداردهای نشر ایزو، رشته تاریخ، مجلات علمی پژوهشی، استانداردهای مجلات

مقدمه

امروزه پژوهش‌های منتشرشده در قالب مقاله یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های مراجعه پژوهشگران به‌منظور کسب اطلاعات و آگاهی است. اهمیت این امر تا بدانجا پیش رفته است که محصول ارائه‌شده در قالب مقاله پژوهشی می‌تواند زمینه‌ای برای نشر اطلاعات و یافته‌های پژوهش از یک‌سو و فراهم کردن زمینه کسب رتبه علمی برای پژوهشگر از سوی دیگر باشد. در رشته تاریخ و مجلات مرتبط با آن، نگارش مقاله تاریخی به شیوه مدرن تاریخ‌نگاری و بر مبنای یافته‌های جدید و ارائه اطلاعات در قالب ساختار منسجم و مشخص، محصول قرن اخیر است. به‌دلیل اهمیت یافته‌های پژوهش و مفروض دانستن این امر که یافته‌های منتشرشده در قالب مقاله می‌تواند راهگشای تحقیقات جدید باشد، لزوم دسترسی سهل و آسان به مقالات از یک‌سو و پیدایش زندگی الکترونیکی از سوی دیگر باعث شد تا در محمل‌های اطلاعاتی مختلف در فضای مجازی مقالات مندرج در نسخه‌های چاپی مجلات ارائه شود. از سوی دیگر ذکر این نکته ضروری است که پیدایش نظام جهان‌وطنی سبب شد تا مجلات منتشرشده ملزم به رعایت اصول اولیه استانداردهای نشر باشند. با در نظر داشتن الکترونیکی شدن مقالات و نشر هم‌زمان چاپی و الکترونیکی، رعایت استانداردهای بین‌المللی سبب می‌شود پژوهشگران از یک‌سو بتوانند به‌راحتی به مقاله مدنظر و پیشینه پژوهشی موضوع مطالعاتی خود، دسترسی پیدا کنند و کمتر دچار آشفتگی دسترسی به مقالات و استناد به آن باشند و از سوی دیگر ضمن کاهش هزینه‌های نشر، متن یک‌دست و منسجمی نیز در اختیار مراجعان قرار گیرد.

سازمان استاندارد بین‌المللی^۱ که اختصاراً ایزو^۲ نامیده می‌شود، در حوزه‌های مختلف علمی و فناوری استانداردهای لازم این زمینه را تولید کرده است. در همین ارتباط این سازمان توانسته است تاکنون ۱۷۲ کمیسیون فنی را پایه‌گذاری کند. کمیسیون فنی شماره ۴۶ در سازمان ایزو، مسئولیت تدوین استانداردهای لازم در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی و همچنین استانداردهای بین‌المللی نشریات را عهده‌دار است (گیلوری، ۱۳۷۴). نشریات با رعایت استانداردهای بین‌المللی می‌توانند زمینه‌ای برای نمایه‌شدن مقالات را در بانک‌های اطلاعاتی بین‌المللی فراهم کنند. اغلب نشریات داخلی ایران به علت رعایت نکردن استانداردهای بین‌المللی، تاکنون نتوانسته‌اند در پایگاه‌های بین‌المللی و بانک‌های اطلاعاتی خارجی نمایه شوند و تنها اندکی از آنها نتوانسته‌اند مقالات خود را در پایگاه‌های استنادی بین‌المللی نمایه‌سازی کنند.

پیشینه پژوهش

سابقه پژوهش درباره انطباق میزان همخوانی مجلات فارسی با استاندارد بین‌المللی ایزو به دو دهه پیش می‌رسد. نخستین بار «کاوندی»^۳ (۱۹۷۵) توانست ۱۵۰ مجله را با ۳۰ مؤلفه از استانداردهای بین‌المللی نشر بررسی کند. وی در این پژوهش به دنبال میزان انطباق ۳۰ مؤلفه استاندارد نشر با مجلات منتخب بود. در این پژوهش نیز همانند نتایج سایر پژوهش‌های مشابه از جمله پژوهش‌هایی که در این نوشتار از آن نام برده شد، اطلاعات مهمی که آورده نشدن آن منجر به نقص علمی مجله می‌شود رعایت شده است؛ از جمله عنوان مجله، شماره دوره و سال نشر؛ اما نقص اصلی اکثر مجلات نداشتن نمایه پژوهشی ذکر شده است. «شو»^۴ و «ساساکی»^۵ (۱۹۸۰) از دیگر پژوهشگران حوزه علم کتابداری به بررسی میزان رعایت استاندارد ایزو در ۱۰۳ مجله ژاپنی و انگلیسی پرداختند. نتایج به دست آمده در این پژوهش نشان‌دهنده رعایت نکردن اطلاعات نواز کتاب‌شناختی در بسیاری از مجلات منتخب پژوهش بوده است.

«سین-سوا»^۶ و «ساکبیر»^۷ (۱۹۹۰) از پژوهشگران هندی در زمینه کتابداری در اقدامی مشابه، ۲۳ عنوان مجله در حوزه علم کتابداری را با میزان رعایت استانداردهای ایزو انطباق

1. The International Organization for Standardization
2. ISO
3. D.Kovendi
4. Sho, N
5. H.Sasaki
6. Singh-Sewa
7. S.B, Sukhbir

دادند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که میزان رعایت استانداردهای ایزو در این مجلات در سطح پایینی قرار دارد و به تناسب به‌روزشدن علم کتابداری و اطلاع‌رسانی و پیدایش فناوری‌های جدید، رو به افزایش است. به نظر می‌رسد محققان فوق در این باره، چندین شماره از یک عنوان مجله را بررسی کرده‌اند و با بررسی شماره‌های جدید از مجلات به این نتیجه‌گیری دست یافته‌اند.

از دیگر پژوهش‌های مشابه در خارج از ایران، پژوهش «لوپز-کوآرز»^۱ و «پرز»^۲ (۱۹۹۵) است. در این پژوهش الگویی برای سنجش میزان رعایت استانداردهای بین‌المللی ایزو در مجلات علمی ارائه شد. در این الگو تعداد ۱۲۹ مؤلفه در قالب جدول اطلاعاتی طراحی شد و داده‌های پژوهش با تکیه بر بررسی میدانی جمع‌آوری شدند. ذکر این نکته ضروری است که ۱۲۹ مؤلفه مدنظر در این پژوهش عمدتاً از مؤلفه‌های مؤثر در میزان سنجش استاندارد ایزو در زمینه نشر بوده است. نتایج حاصل از این پژوهش و مؤلفه‌های ذکرشده مسیر تحقیقات جدیدتر را هموارتر کرد؛ چرا که در پژوهش بعدی «لوپز-کوآرز»^۳ و «امیلیو»^۳ (۱۹۹۹) سابقه پژوهشی «لوپز-کوآرز» مدنظر قرار گرفت. آنان در این پژوهش ۲۲۱ نشریه اسپانیایی‌زبان در حوزه زیست‌پزشکی را با استانداردهای ایزو انطباق داده و به مقایسه آن پرداختند. نتایج حاصل از این پژوهش نیز نشان داد، مجلات مدنظر حداقلی از استانداردهای لازم را رعایت کرده بودند که به نظر چندان رضایت‌بخش نبوده است.

در مجموع پیشینه پژوهشی خارج از ایران نشان‌دهنده این است که تا چند دهه پیش میزان رعایت استاندارد ایزو و مطابقت اطلاعات مجلات با آن چندان رضایت‌بخش نبوده است. تحقیقات انجام‌شده در این باره باعث شد تا بر رعایت استاندارد مجلات در خارج از ایران تأکید شود. هم‌اکنون میزان رعایت استاندارد ایزو در مجلات منتشرشده در خارج از ایران تا حدی مطلوب بوده و عموماً مقالات این مجلات در چندین پایگاه بین‌المللی استنادی نمایه‌سازی می‌شود تا مسیر دسترسی و استناد پژوهشگران به متن مقاله همواره‌تر شود.

در باره سوابق این نوع پژوهش‌ها در ایران طبق بررسی انجام‌شده مشخص شد که نخستین بار عباس گیلوری میزان همخوانی مجلات فارسی با استانداردهای ایزو را بررسی کرد و یافته‌های خود را در قالب پایان‌نامه کارشناسی ارشد ارائه داد (گیلوری، ۱۳۷۴). در این پژوهش گیلوری نشان داد که نشریه‌های فارسی در سطح پایینی از میزان همخوانی با استانداردهای بین‌المللی قرار دارند و تنها ۲۰/۰۶ درصد مجلات فارسی حداقلی از استانداردهای بین‌المللی

---

1. Lopez-Cozar, E. D
2. Perez, R. R
3. Emilio

را رعایت کرده‌اند. انجام پژوهش فوق سبب شد تا پژوهشگرانی به تبع آن، به سنجش میزان استانداردهای اعمال‌شده در مجلات با حوزه‌های دانشی مشخص بپردازند. حیدر مختاری در اقدامی مشابه به ارزیابی همخوانی چکیده مقالات مجلات دانشگاه‌های علوم پزشکی پرداخت. وی در این پژوهش نشان داد که چکیده مقالات مجلات دانشگاه‌های علوم پزشکی با استاندارد بین‌المللی ایزو همخوانی مطلوبی دارد (مختاری، ۱۳۸۲).

رعایت استاندارد ۲۱۴ سازمان استاندارد بین‌المللی در پژوهشی مشابه که شهلا شیردل و محمدحسین دیانی انجام دادند با در نظر داشتن جامعه آماری ۹۰۷ چکیده فارسی مقالات مجله‌های علمی پژوهشی در حوزه علوم انسانی بررسی شد. در این پژوهش با در نظر داشتن تعیین حجم نمونه جدول «مورگان»^۱ (دیانی ۱۳۷۸: ۶۷) ۲۰۷ چکیده به منظور تعیین نمونه لازم انتخاب شد و بر اساس تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش، نتایج زیر به دست آمد:

۱. بیشتر چکیده فارسی مقاله‌های مجله‌های علمی پژوهشی حوزه علوم انسانی از نوع چکیده راهنماست؛ ۲. چکیده‌های راهنمای جامعه پژوهش، بیشتر از چکیده‌های تمام‌نما با استاندارد ایزو ۲۱۴ مطابقت دارد؛ ۳. در بررسی وضعیت الگوهای ارائه‌شده مجله‌ها معلوم شد که ۷۷/۹۶ درصد از مجله‌های جامعه پژوهش، در خود الگوهایی را ارائه نموده و ۷۵/۶۴ درصد از چکیده‌های این مجله‌ها این الگوها را رعایت کرده‌اند؛ ۴. یافته‌ها نشان داد الگوهای تهیه‌شده مجله در چکیده‌های مروری در کل ۹۲/۱۰ درصد با عناصر تعیین‌شده در استاندارد ایزو ۲۱۴ همخوانی دارد. نیز الگوهای تهیه‌شده مجله در چکیده‌های پژوهشی، در مجموع ۷۲/۸ درصد با عناصر تعیین‌شده در استاندارد ایزو ۲۱۴ همخوانی دارد (دیانی و شیردل، ۱۳۸۶).

در پژوهشی دیگر عباس گیلوری و همکاران به بررسی میزان همخوانی مجلات علمی پژوهشی فارسی حوزه کشاورزی با استانداردهای نشر ایزو پرداختند. این پژوهش در مجله «پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات» شماره ۶۶ منتشر شده که مختص ویژه‌نامه‌ای به منظور علم‌سنجی بوده است. در این پژوهش به منظور ایجاد بستری برای ضرورت یا عدم ضرورت تدوین استاندارد برای مجله‌های علمی پژوهشی کشور، مجله‌های علمی حوزه کشاورزی با استانداردهای نشر ایزو سنجیده شد. نتایج پژوهش نشان داد که انتشار مجلات کشاورزی مطابقت ۵۳ درصدی با استانداردهای ایزو دارد. این مجلات، آن دسته از اطلاعات استاندارد ایزو را رعایت کرده‌اند که جنبه ضروری داشته و فقدان آن باعث نقص در ارائه اطلاعات می‌شده است (گیلوری و دیگران، ۱۳۹۰).

طی دهه اخیر نیز پژوهش دیگری در قالب پایان‌نامه ارشد در ارتباط با سنجش میزان

استاندارد ایزو به نگارش درآمده است. در این پژوهش با عنوان «بررسی میزان همخوانی نشریه‌های دسترسی آزاد بین‌المللی کتابداری با استانداردهای ایزو» میزان همخوانی دسترسی به متن مقالات نشریات حوزه کتابداری داخل کشور بررسی شد و نتایج منتج از آن نشان‌دهنده این است که وضعیت رعایت استاندارد در نشریات حوزه کتابداری با قابلیت دسترسی آزاد، کمتر از ۵۰ درصد است (هاشمی، ۱۳۹۰).

تازه‌های پژوهش درباره رعایت استاندارد نشر ایزو با هدف تعیین میزان کلی رعایت استانداردهای ایزو در نشریه‌های علمی پژوهشی فارسی در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی را عبدالرضا ایزدی و زمینه امیرپور انجام داده است. در این پژوهش میزان همخوانی نشریه‌های علمی پژوهشی فارسی در زمینه کتابداری و اطلاع‌رسانی با در نظر داشتن تعداد ۹ مجله علمی پژوهشی موجود در این حوزه، ۶۳/۴۲ درصد ارزیابی شده است (ایزدی و دیگران، ۱۳۹۳).

روش پژوهش

اطلاعات این پژوهش از طریق سیاهه واری و با بررسی استانداردهای ایزو در زمینه نشر تهیه شده است. استانداردهای استفاده‌شده که ملاک برای این پژوهش بودند عبارت‌اند از ISO 8: 1977¹ درباره شیوه عرضه ادواری‌ها؛ ISO 18: 1981² درباره فهرست مقالات ادواری‌ها؛³ SO 215: 1986 در خصوص شیوه ارائه مقالات در مجلات علمی،⁴ ISO 3297: 1986 استاندارد شماره استاندارد بین‌المللی پیاپی‌ها⁵ (شاپا)،⁶ ISO 5122: 1979 استانداردهای چکیده‌نویسی در نشریات ادواری،⁷ ISO 7275: 1985 استاندارد ارائه اطلاعات عناوین در مجلات و استاندارد⁸ ISO 9115: 1987 استاندارد تعیین نوع اطلاعات کتاب‌شناختی مقالات در پیاپی‌ها استفاده شده است.

1. Presentation of Periodicals
2. Content list of Periodicals
3. Presentation of contribution to Content list of Periodicals and other serials
4. International standard serial number (ISSN)

۵. هر اثری که به صورت پیاپی و معمولاً در فواصل معین منتشر شود و قاعدتاً پایانی نیز بر آن مترتب نباشد پیاپی خوانده می‌شود. این اصطلاح به نشریه‌های ادواری، روزنامه‌ها، سالنامه‌ها، سلسله تک‌نگاشت‌های شماره‌دار، مجموعه مقالات همایش‌ها و یادواره‌های انجمن‌ها گفته می‌شود. پیاپی‌ها جدیدترین اطلاعات را در مباحث مهم ارائه می‌کنند و رسانه‌هایی هستند که دانشمندان از طریق آنها نظریه‌ها، تجربه‌ها و نتایج تحقیقات خود را رسماً به دیگران انتقال می‌دهند (هاماگر و استلی ۱۹۸۹ «پیاپی» در دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، ترجمه فریده

عصاره، بازیابی در تاریخ ۱۳۹۷/۱۰/۳ از: <http://portal.nlai.ir/daka/Wiki>

6. Abstract sheet in serial publications
7. Presentation of title information series
8. Bibliographic identification of contribution in serials and books

پژوهش حاضر در پی بررسی میزان همخوانی نشریات علمی پژوهشی و علمی ترویجی با موضوع تاریخ با استانداردهای نشر سازمان بین‌المللی استاندارد ایزو است تا مشخص کند که این مجلات تا چه میزان استانداردها را در نشر رعایت می‌کنند. این پژوهش، ۲۶ نشریه را در برمی‌گیرد که با موضوع تاریخ در کشور منتشر می‌شود و از کمیسیون بررسی نشریات علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری حائز درجه علمی پژوهشی و علمی ترویجی شده است. از این ۲۶ نشریه، مجلات «اسناد بهارستان»، «پژوهشنامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی»، «تاریخ روابط خارجی»، «سخن تاریخ» و «مطالعات تاریخ انتظامی» درجه علمی ترویجی دارند و مجلات «پژوهش‌های تاریخی»، «پژوهشنامه تاریخ اسلام»، «پژوهش‌های تاریخی اسلام و ایران»، «پژوهشنامه تاریخ تمدن اسلامی»، «پژوهشنامه تاریخ‌های محلی ایران»، «پژوهش‌های علوم تاریخی»، «تاریخ اسلام و ایران»، «تاریخ ایران»، «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی»، «تاریخ علم»، «تاریخ‌نامه ایران بعد از اسلام»، «تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری»، «تاریخ و تمدن اسلامی»، «تاریخ و فرهنگ (مطالعات اسلامی)»، «تحقیقات تاریخ اجتماعی»، «جستارهای تاریخی»، «گنجینه اسناد»، «مطالعات تاریخ اسلام»، «مطالعات تاریخی جنگ»، «مطالعات تاریخی جهان اسلام» و «مطالعات تاریخ فرهنگی» دارای درجه علمی پژوهشی هستند. از ۲۶ مجله بررسی شده ترتیب انتشار ۱۰ مجله به صورت فصلنامه و ترتیب انتشار ۱۶ مجله به صورت دو فصلنامه است.

عناصر بررسی شده در جامعه آماری

از مجموع استانداردهای هفتگانه چاپ و نشر مؤسسه بین‌المللی ایزو، استانداردهای لازم به منظور سنجش رعایت استاندارد نشر در مجلات استخراج و برخی از موارد آن بومی‌سازی شد. به عنوان مثال قرارگرفتن صفحه فهرست در صفحات زوج مجلات، مخصوص مجلات انگلیسی‌زبان است و در استاندارد نشر در ایران و در بین گرافیس‌ها و صفحه‌بندهای مجلات، صفحه فهرست در صفحه فرد قرار می‌گیرد؛ لذا فهرست مندرجات در صفحات ۳ یا ۵ در نظر گرفته شد. ملاک این پژوهش برای بررسی نشریات شماره آخر آنها بود. بی‌تردید نشریاتی که به روز منتشر نمی‌شدند آخرین شماره انتشار آنها ملاک قرار گرفت.

عناصری که از استانداردها استخراج و در قالب سیاهه و آرسلی در ۲۶ مجله بررسی شد، شامل اطلاعات عنوان بر روی جلد نشریه، کوتاه‌بودن، خوانا بودن، تفکیک‌پذیر بودن از طرح روی جلد، مشخص بودن موضوع نشریه از روی عنوان، یکسانی در قطع شماره‌های نشریه و نوار کتاب‌شناسی روی جلد بود. در مواد موجود بر روی جلد نشریه‌ها بر اساس استاندارد ایزو عناصر عنوان نشریه، تاریخ نشر، سال، شماره نشریه و شاپا بررسی شد. در بخش ۴ در

داده‌های خط کتاب‌شناختی، عناصر سال نشر، شماره نشریه، عنوان، تعداد صفحات و محل نشر بررسی گردید.

در بخش ۵ در قسمت فهرست مندرجات: ترجمه فهرست به زبان لاتین، وجود صفحه مستقل فهرست مندرجات لاتین و قراردادن صفحه فهرست مندرجات لاتین در محل یکسان سنجش شد. همچنین بررسی گردید که فهرست مندرجات در صفحات فرد ۳ یا ۵ قرار داشته باشد.

در بخش ۶ تحقیق شد که آیا عناصر عنوان نشریه، تاریخ نشر، سال، شماره نشریه و شاپا در فهرست مندرجات مجلات وجود دارند. در بخش ۷ اطلاعات موجود در فهرست مندرجات برای هر مقاله شامل نام نویسندگان، عنوان، صفحه شروع، صفحه پایان و علامت خط تیره جداکننده صفحه شروع و صفحه پایان، همچنین درج هم‌زمان صفحه شروع و پایان مقاله، مطالعه شد.

در بخش ۸ تفاوت‌های حروف بخش‌های فهرست مندرجات، چکیده و زیرنویس با حروف متن نشریه سنجیده شد. در بخش ۹ قراردادن شاپا در پشت جلد، روی صفحه عنوان و همچنین در محل گوشه بالای سمت چپ بر روی جلد نشریه واریسی شد. در بخش ۱۰ اطلاعات عنوان مکرر شامل عنوان نشریه، عنوان مقاله، شماره مجله، شماره نشر، صفحه‌شمار، نام نویسنده یا اولین نام نویسنده و سال دیده شد.

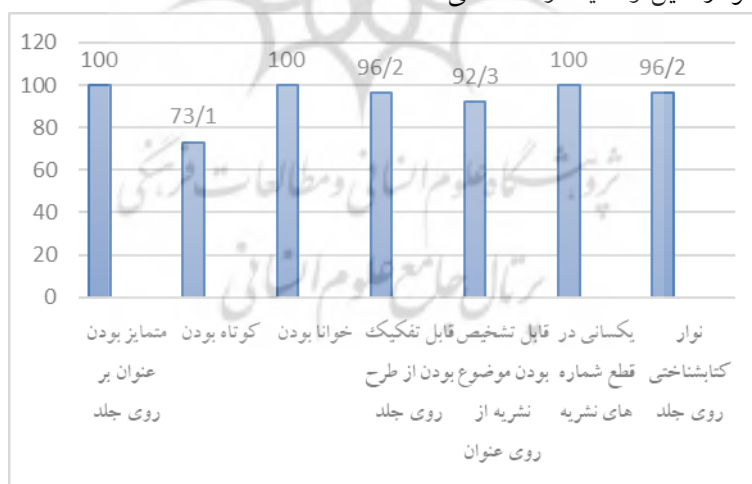
در بخش ۱۱ اطلاعات موجود در صفحه شناسنامه مجله شامل محل و نشانی توزیع، سال نشر، مشخصات نشر، قیمت اشتراک و قیمت تک‌شماره مجله سنجیده شد. در بخش ۱۲ استانداردهای شماره‌گذاری مجلات شامل شماره‌گذاری عربی یک دوره و چاپ یک شماره در هر مجله و نیز شماره‌نداشتن صفحه ابتدای مقالات و همچنین داشتن شماره مسلسل جست‌وجو شد.

در بخش ۱۳ وجود نمایه در آخرین شماره یک سال و همچنین همخوانی نمایه با ایزو بررسی شد. در بخش ۱۴ همخوانی اطلاعات مقاله با ایزو شامل عنوان مقاله، نام نویسندگان، نشانی نویسندگان، چکیده، کلیدواژه، تاریخ دریافت و تاریخ بازبینی نگاه شد. در بخش ۱۵ عناصر موجود در چکیده مقالات شامل نوع نشریه، شماره شاپا، اطلاعات کامل انتشار، شماره مقاله، توصیف‌گرها (کلیدواژه‌ها)، مجوز تکثیر، شناسه برنمود رقمی (DOI)، عنوان مقاله، نویسندگان و وابستگی سازمانی آنها، مشخصات کتاب‌شناختی نشریه و داشتن عنوان نشریه با فونت سیاه یا ایرانیک، ملاحظه شد.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در بررسی اطلاعات عنوان بر روی جلد در ۲۶ مجله، تمامی ۲۶ مجله، یعنی ۱۰۰ درصد، دارای عنوان متمایز بر روی جلد بودند. این عنوان به صورت خوانا بر روی جلد قرار داشت. همچنین با بررسی قطع مجلات مشخص شد که قطع این مجلات در چند شماره آخر بررسی شده، یکسان بوده و تغییری نکرده است. لذا این مقوله نیز در مجلات به صورت ۱۰۰ درصد رعایت شده است. کوتاه بودن عنوان کمترین میزان فراوانی را با ۱۹ عدد، یعنی ۷۳/۱ درصد، نشان می‌دهد. زیرا برخی از مجلات از عناوین طولانی برخوردار هستند. استاندارد «ایزو ۸» (۱۹۹۷) تأکید دارد که عنوان باید کوتاه، خوانا و مشخص و تفکیک شده بر روی جلد باشد. از این جهت ۲۶ نشریه وضعیت مطلوبی را ارائه می‌دهند. بقیه عناصر روی جلد هم در ۲۶ نشریه مانند تفکیک پذیر بودن عنوان از طرح روی جلد با ۲۵ مورد، یعنی ۹۶/۲ درصد، و مشخص بودن موضوع نشریه از روی عنوان با ۲۴ مجله، ۹۲/۳ درصد، وضعیت مطلوبی دارند. همچنین نوار کتاب‌شناختی در ۲۵ مجله، ۹۶/۲ درصد، وجود داشت که نشان می‌دهد استاندارد «ایزو ۳۰» (۱۹۹۶) که تأکید بر قرار گرفتن این اطلاعات بر روی یک سطح کتاب‌شناختی دارد در ۲۵ نشریه مراعات شده و وضعیت مطلوبی را ارائه می‌دهد. در اطلاعات عنوان بر روی جلد، همخوانی ۲۶ نشریه بررسی شده، انطباق پذیرفته شده‌ای با استاندارد ایزو «۷۲۷۵» (۱۹۸۵) داشتند. نمودار ۱ این وضعیت را نشان می‌دهد.

نمودار ۱

برای راهنما در یافتن نشریه، تأکید در استاندارد بر این است که عنوان مجله بر روی جلد، عطف، فهرست مندرجات، اولین صفحه متن و نمایه وجود داشته باشد تا اگر کاربر یکی از

این صفحات یا روی جلد یا عطف مجله را دید، بتواند تشخیص دهد که این کدام مجله است. بخش‌های مختلف عنوان در نشریه، عنوان نشریه بر روی جلد، عطف، فهرست مندرجات، اولین صفحه متن، در این بررسی اولین صفحه هر مقاله در نظر گرفته شد، و نیز در نمایه بررسی شد.

در همه مجلات بررسی شده در ۲۶ مجله عنوان نشریه بر روی جلد و عطف و در ۱۸ مجله، در ۶۹/۲۳ درصد، در اولین صفحه متن وجود داشتند و فقط در چهار مجله، ۱۵/۴ درصد، عنوان آن در فهرست مندرجات وجود داشت که ضعف مجلات را در این زمینه نشان می‌دهد. اگر مخاطب، صفحه فهرست ۲۲ عنوان از این مجلات را داشته باشد نمی‌تواند تشخیص دهد که این صفحه مربوط به کدام مجله است و این ضعف مجلات را باید اصلاح کرد. به جز مجله «گنجینه اسناد»، ۳/۸ درصد، سایر مجلات نمایه سالیانه نداشتند که عنوان مجله در آن آورده شود. پایین‌ترین میزان درصد در هماهنگی عناصر مجلات با استاندارد ایزو در همین مسئله دیده می‌شود با توجه به اهمیت نمایه‌ها در اطلاع‌رسانی محتوای مجلات و تأکید استانداردها بر این مقوله لازم است که مجلات به تعبیه نمایه سالیانه و درج آن در شماره پایان هر سال شمسی بپردازند. جدول ۱، فراوانی درج عنوان مجله را در نشریات نشان می‌دهد.

جدول ۱: بخش‌های مختلف عنوان در نشریه

مقوله‌ها	تعداد	درصد
روی جلد	۲۶	۱۰۰
عطف	۲۶	۱۰۰
فهرست مندرجات	۴	۱۵/۴
اولین صفحه متن	۱۸	۶۹/۲۳
نمایه	۱	۳/۸

تمامی اطلاعات مدنظر خواننده شامل عنوان نشریه، تاریخ نشر، سال، شماره نشریه و شماره استاندارد بین‌المللی پایندها (شاپا) باید روی جلد مجلات وجود داشته باشد. استاندارد ایزو هم بر این نکته تأکید دارد. در ۲۶ مجله بررسی شده همه مجلات عنوان نشریه، تاریخ نشر، سال و شماره نشریه را بر روی جلد داشتند؛ اما فقط ۱۸ مجله، ۸۹/۲ درصد، از کل مجلات دارای شاپا بودند. با توجه به آنکه شاپا، شماره استاندارد بین‌المللی است که به مجلات داده می‌شود و هویت بین‌المللی برای مجلات ایجاد می‌کند، لازم است که هشت مجله باقی‌مانده نیز برای گرفتن شاپا از کتابخانه ملی ایران و درج آن بر روی مجله اقدام کنند.

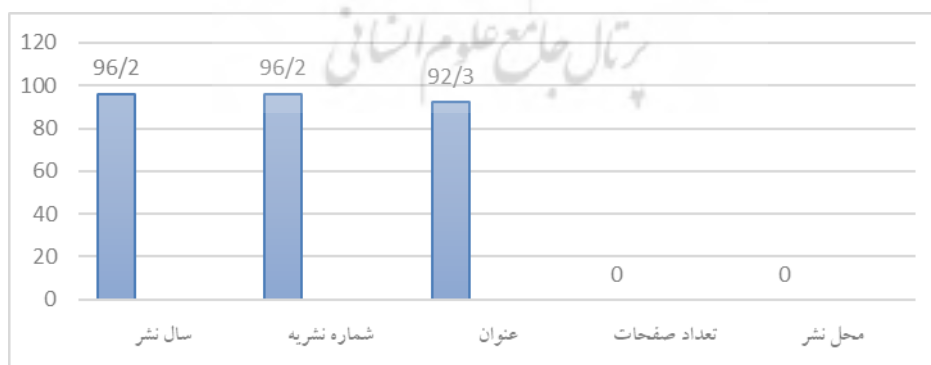
تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری، سال ۲۹، شماره ۲۳، بهار و تابستان ۹۸ / ۱۶۹

جدول شماره ۲، وضعیت قرارگرفتن عناصر کتاب‌شناختی را بر روی جلد مجلات بر اساس استاندارد ایزو نشان می‌دهد.

جدول ۲: مواد موجود بر روی جلد نشریه‌ها بر اساس استاندارد ایزو

مقوله‌ها	تعداد	درصد
عنوان نشریه	۲۶	۱۰۰
تاریخ نشر	۲۶	۱۰۰
سال	۲۶	۱۰۰
شماره نشریه	۲۶	۱۰۰
شاپا	۱۸	۶۹/۲

خط کتاب‌شناسی بر روی جلد مجلات، نوشتاری تک‌خطی است که همه اطلاعات مجله شامل سال، شماره نشریه، عنوان مجله، تعداد صفحات و محل نشر مجله در آن می‌آید و کاربر با یک نگاه می‌تواند همه مشخصات نشر مجله را در آن بیابد. از این شش مقوله، سال نشر و شماره نشریه در ۲۵ مجله، ۹۶/۲ درصد، و عنوان با ۲۴ مورد، ۹۲/۳ درصد، وجود داشت؛ اما تعداد صفحات و محل نشر در هیچ‌کدام از این ۲۶ مجله بر روی جلد نیامده بود. تعداد صفحات در مجلات غیر علمی پژوهشی که بازار فروش خوبی دارند، ذکر می‌شود؛ ولی در آن مجلات نیز محل نشر به فرض اینکه همگان محل نشر مجلات در ایران را می‌دانند، ذکر نمی‌شود؛ اما در مجلاتی که توجهی به فروش ندارند و فقط در تعداد محدودی، آن هم برای هدیه به نویسندگان و ارسال به پایگاه‌های نمایه‌سازی چاپ می‌شوند، تعداد صفحات ذکر نمی‌شود. نمودار ۲، وجود عناصر داده‌های خط کتاب‌شناختی را در مجلات نشان می‌دهد.

نمودار ۲

«ایزو ۱۸» (۱۹۸۱) به وجود فهرست در ابتدای نشریه و همچنین ترجمه فهرست به زبان‌های دیگر و نیز قرارگرفتن فهرست در محلی ثابت تأکید دارد و با در نظرگرفتن این اصل که وجود صفحه فهرست در صفحات ۲ یا ۴ را جزو استانداردها آورده است. همان‌طور که ذکر شد با توجه به تفاوت صفحه‌بندی مجلات در فارسی و لاتین صفحه‌بندی فهرست صفحات ۳ یا ۵ در این پژوهش به جای صفحه‌بندی فهرست در صفحات ۲ یا ۴ قرار گرفت. از ۲۶ نشریه بررسی شده، همه مجلات فهرست را به زبان لاتین داشتند و محل آن نیز در همه مجلات ثابت و در پشت جلد مجله است. همچنین ۱۸ مجله، ۶۹/۲ درصد، از مجلات دارای صفحه مستقل فهرست مندرجات بودند؛ ولی فقط در ۸ مجله، ۳۰/۸ درصد، صفحه‌بندی به‌درستی انجام شده بود و صفحه فهرست در صفحات فرد ۳ یا ۵ قرار داشت که لازم است در صفحه‌بندی مجلات دقت بیشتری صورت گیرد و از گرافیک‌های حرفه‌ای استفاده شود. جدول ۳، وجود فهرست مندرجات و ترجمه آن را در مجلات نشان می‌دهد.

جدول ۳: فهرست مندرجات

مقوله‌ها	تعداد	درصد
ترجمه فهرست به زبان لاتین	۲۶	۱۰۰
صفحه مستقل فهرست مندرجات لاتین	۱۸	۶۹/۲
محل ثابت فهرست مندرجات لاتین	۲۶	۱۰۰
ارائه فهرست مندرجات در صفحات ۳ یا ۵	۸	۳۰/۸

ارائه مشخصات نشر مجله در فهرست عنوان کمک می‌کند که با داشتن همان یک صفحه مشخص شود که این مقالات مربوط به کدام شماره از مجله است و این شماره در چه تاریخی منتشر شده است. ارائه حداکثر اطلاعات در این صفحه، خواننده را بی‌نیاز از مراجعه به صفحه شناسنامه مجله می‌کند. ایزو بر استانداردسازی این صفحه نیز توجه دارد و تأکید می‌کند که در فهرست باید عنوان نشریه، تاریخ نشر، سال، شماره نشریه و شماره استاندارد بین‌المللی پیایندها (شاپا) وجود داشته باشد. در ۲۶ مجله بررسی شده در این زمینه نشان داد که دقت بسیار کمی در تنظیم فهرست صورت می‌گیرد و فاصله زیادی با استاندارد بین‌المللی وجود دارد. از ۲۶ مجله فقط دو مجله، ۷/۷ درصد، عنوان نشریه، تاریخ نشر، سال و شماره نشریه را در صفحه فهرست خود داشتند. مجله «گنجینه اسناد» تنها مجله‌ای است که شماره شاپای چاپی و الکترونیک خود را در صفحه فهرست خود درج کرده است. لذا لازم است مجلات این مشخصات را در بالای صفحه فهرست خود بیاورند. جدول ۴ اطلاعات کتاب‌شناختی مندرج در فهرست مطالب مجلات بررسی شده را نشان می‌دهد.

جدول ۴: اطلاعات موجود در فهرست مندرجات

مقوله‌ها	تعداد	درصد
عنوان نشریه	۲	۷/۷
تاریخ نشر	۲	۷/۷
سال	۲	۷/۷
شماره نشریه	۲	۷/۷
شاپا	۱	۳/۸

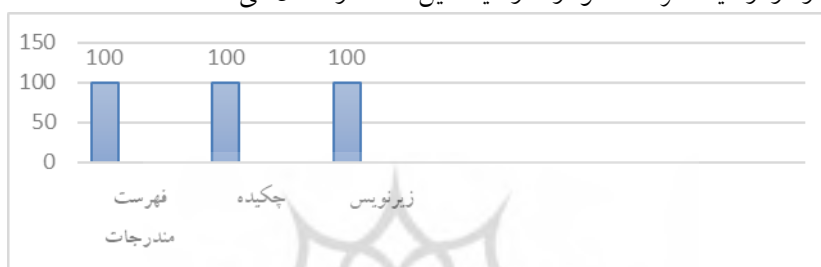
اطلاعات موجود برای هر مقاله در فهرست مندرجات مجله، طبق استاندارد شامل نام نویسندگان، عنوان مقاله، صفحه شروع و پایان مقاله، وجود خط تیره جداکننده صفحه شروع و پایان و نیز شروع و پایان مشخص شده در فهرست مطالب است و ذکر همه اطلاعات فوق ضروری است تا خواننده حداکثر اطلاعات را در باب مقاله از صفحه فهرست به دست آورد. لذا استانداردها بر وجود این عناصر تأکید دارند. از ۲۶ مجله بررسی شده در تمامی مجلات نام نویسندگان، عنوان مقاله و صفحه شروع وجود داشت؛ ولی در هفت مجله، ۲۶/۹ درصد، صفحه پایانی و خط تیره جداکننده صفحه شروع و پایان و نیز شروع و پایان مشخص هر مقاله وجود داشت. عنصر آخر عمدتاً در مجلات لاتین مراعات می‌شود و برای استانداردسازی بایستی در مجلات فارسی نیز آورده شود. جدول ۵ اطلاعات موجود در فهرست مندرجات هر مقاله را نشان می‌دهد.

جدول ۵: اطلاعات موجود در فهرست مندرجات برای هر مقاله

مقوله‌ها	تعداد	درصد
نام نویسندگان	۲۶	۱۰۰
عنوان	۲۶	۱۰۰
صفحه شروع	۲۶	۱۰۰
صفحه پایان	۷	۲۶/۹
علامت خط تیره جداکننده صفحه شروع و صفحه پایان	۷	۲۶/۹
شروع و پایان مقاله	۷	۲۶/۹

صفحه‌بندی یکسان و نگاه‌داشتن طرح جلد ثابت و اطلاعات نشر در همه شماره‌ها از استانداردهای انتشار پبایندهاست. لازم است که مجلات به صورت فصلی از رنگ یا تصاویر مختلف استفاده کنند. مجلات مقید به رعایت مقررات کمیسیون بررسی نشریات علمی وزارت

علوم هستند که به سادگی هر چه بیشتر طرح روی جلد و وجود رنگ ثابت تأکید دارد و در این زمینه، مجلات بیش از آنکه مقید به تبعیت از استانداردهای ایزو باشند مصوبات کمیسیون نشریات علمی را رعایت می‌کنند که باعث خشکی و بی‌روحی طرح جلد مجلات علمی می‌شود. در استاندارد ایزو تأکید شده است که فونت بخش‌های مختلف از جمله چکیده و زیرنویس با قلم نگارشی متن اصلی مقالات متفاوت باشد که همه ۲۶ مجله بررسی شده این استاندارد را رعایت کردند. نمودار ۳ رعایت این مسئله را نشان می‌دهد.

نمودار ۳

استاندارد «ایزو ۳۲۹۷» (۱۰۸۶) تأکید دارد که همه نشریات باید دارای شماره استاندارد بین‌المللی پایاندها (شاپا) باشند. این شماره، دو شماره چهاررقمی است که با خط تیره از هم جدا می‌شوند. نشریات موظف‌اند شاپا را که شناسه هویتی آنهاست بر روی گوشه بالای سمت چپ روی جلد نشریه، همچنین بر پشت جلد و نیز در صفحه عنوان درج کنند. از ۲۶ مجله بررسی شده فقط ۱۱ مجله، ۴۲/۳ درصد، شماره شاپا را بر روی جلد داشتند که هیچ‌کدام از آنها در گوشه سمت چپ روی جلد نشریه نیاورده بودند، ولی با تسامح وجود شاپا بر روی جلد از این مجلات پذیرفته شد. ۲۱ مجله، ۸۰/۸ درصد، در پشت جلد و معمولاً به لاتین کد شاپا را درج کرده بودند و فقط شش مجله، ۲۳/۱ درصد، از آنان در صفحه عنوان شناسنامه مجله این عنوان را آورده بودند. گرفتن شماره شاپا در ایران رایگان است و کتابخانه ملی ایران نهاد صادرکننده شاپا است و هزینه‌ای برای مجلات ندارد. درج شاپا در سه محل مشخص شده با توصیه به صفحه‌آرای مجلات انجام‌شدنی است. جدول ۶ محل ثبت شاپا را در مجلات بررسی شده نشان می‌دهد.

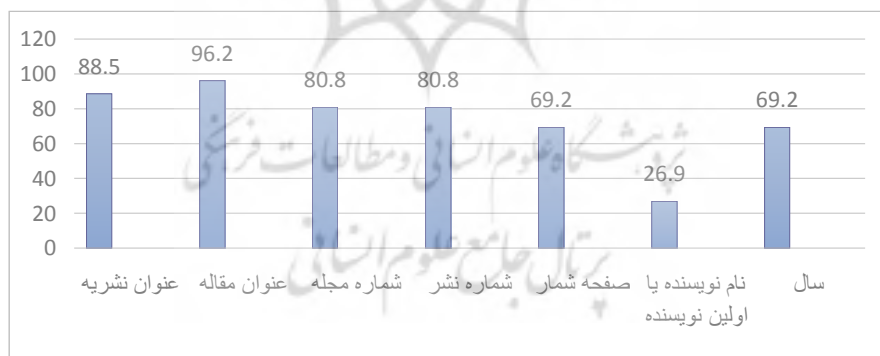
جدول ۶: محل ثبت شاپا

مقوله‌ها	تعداد	درصد
پشت جلد	۲۱	۸۰/۸
روی صفحه عنوان	۶	۲۳/۱
گوشه بالای سمت چپ روی جلد نشریه	۱۱	۴۲/۳

تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری، سال ۲۹، شماره ۲۳، بهار و تابستان ۹۸ / ۱۷۳

استاندارد «ایزو ۸» (۱۹۹۷) تأکید دارد که اطلاعات مقاله و نشریه باید در همه صفحات مجلات تکرار شود. همچنین تأکید بر آن است که محل این اطلاعات باید همیشه یکسان باشد. عناصری که ذیل عنوان مکرر در صفحات مجلات باید آورده شود، شامل عنوان نشریه، عنوان مقاله، شماره مجله، شماره نشر، صفحه‌شمار (مقصود از صفحه‌شمار صفحات ابتدایی و انتهایی مقاله در صفحه اول مقاله است)، نام نویسنده یا اولین نویسنده و ذکر... برای بقیه و سال است.

از ۲۶ نشریه بررسی شده عنوان نشریه در ۲۳ مجله، ۸۸/۵ درصد، درج شده است. عنوان مقاله در ۲۵ مجله، ۹۶/۲ درصد، وجود داشت. ۲۱ مجله، ۸۰/۸ درصد، شماره مجله و شماره نشر را در صفحات مجله درج کرده بودند و ۱۸ مجله، ۶۹/۳ درصد، هم دارای صفحه‌شمار و سال انتشار بودند، ولی فقط هفت مجله، ۲۶/۹ درصد، نام نویسنده یا اولین نویسنده را در صفحات مقالات درج کرده بودند. در صفحه‌بندی فارسی معمولاً در بالای صفحات فرد، عنوان مقاله می‌آید و اگر عنوان طولانی باشد، چند کلمه ابتدایی مقاله و سپس ... ذکر می‌شود و در بالای صفحات زوج هم نام نویسندگان مقاله و اگر تعداد آنها زیاد باشد، ابتدا عنوان نویسنده اصلی و بعد ... درج می‌شود. بقیه مشخصات هم می‌تواند در پایین صفحات یا کنار صفحات قرار گیرد؛ لذا انجام این توصیه هم نیاز به راهنمایی صفحه‌آرا و تأکید بر رعایت این استاندارد دارد. نمودار ۴ وجود عناصر اطلاعات عنوان مکرر در مجلات را نشان می‌دهد.

نمودار ۴

مهمترین رکن هر مجله، صفحه شناسنامه آن است که در آن لازم است طبق استاندارد، محل و نشانی توزیع‌کننده، سال انتشار، مشخصات نشر، قیمت اشتراک و قیمت تک‌شماره مجله درج شود. از ۲۶ مجله بررسی شده همه مجلات مشخصات نشر را داشتند و ۲۵ مجله، ۹۶/۲ درصد، محل و نشانی توزیع و سال انتشار را دارا بودند. ۱۸ مجله، ۶۹/۲ درصد، قیمت تک‌شماره را

درج کرده بودند و فقط ۸ مجله، ۳۰/۸ درصد، دارای قیمت اشتراک بودند که با توجه به محدودیت در چاپ کاغذی و نداشتن اشتراک کاغذی و نمایه‌شدن مجلات بر روی پایگاه‌های آرشیوی، طبیعی به نظر می‌رسد. جدول ۷ اطلاعات مندرج در صفحه شناسنامه را نشان می‌دهد.

جدول ۷: اطلاعات صفحه شناسنامه

مقوله‌ها	تعداد	درصد
محل و نشانی توزیع	۲۵	۹۶/۲
سال انتشار	۲۵	۹۶/۲
مشخصات نشر	۲۶	۱۰۰
قیمت اشتراک	۸	۳۰/۸
قیمت تک‌شماره	۱۸	۶۹/۲

استاندارد ایزو برای شماره‌گذاری مجلات تأکید دارد که از شماره‌های عربی استفاده و هر شماره مجله در هر مجلد چاپ شود. همچنین در صفحه عنوان مقاله نباید شماره صفحه بیاید و مجلات بایستی دارای شماره مسلسل باشند. در ۲۶ مجله بررسی شده، همه مجلات یک شماره را در هر مجلد چاپ کرده‌اند و علت آن هم این است که در این مسئله مقررات کمیسیون نشریات علمی کشور با استاندارد نشر بین‌المللی یکسان است و مجلات دارای درجه علمی پژوهشی و علمی ترویجی اجازه چاپ دو شماره در یک مجلد را ندارند. ۲۵ مجله، ۹۶/۲ درصد، دارای شماره مسلسل بودند و ۲۴ مجله، ۹۲/۳ درصد، از مجلات دارای شماره‌گذاری عربی بودند و همچنین همین تعداد مجلات در صفحات ابتدایی هر مقاله، شماره صفحه را درج کرده بودند که استاندارد ابتدایی در صفحه‌آرایی است و معمولاً رعایت می‌شود. جدول ۸ استانداردهای شماره‌گذاری را در مجلات نشان می‌دهد.

جدول ۸: استانداردهای شماره‌گذاری

مقوله‌ها	تعداد	درصد
شماره‌گذاری عربی یک دوره	۲۴	۹۲/۳
چاپ یک شماره در هر مجلد	۲۶	۱۰۰
شماره‌گذاری نکردن صفحه عنوان مقاله	۲۴	۹۲/۳
شماره‌گذاری مسلسل دوره (عددی و پشت سر هم)	۲۵	۹۶/۲

تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری، سال ۲۹، شماره ۲۳، بهار و تابستان ۹۸ / ۱۷۵

در پایان یک دوره مجله در دو فصلنامه‌ها دو شماره و در فصلنامه‌ها چهار شماره، نمایه شامل نمایه عناوین، نویسندگان و نمایه موضوعی برای مجلات طبق استاندارد «ایزو ۹۹۹» (۱۹۷۵) باید تهیه شود و نمایه حتماً باید در انتهای دوره یا سال انتشار مجله بیاید. از بین ۲۶ مجله بررسی شده فقط مجله «گنجینه اسناد» دارای نمایه سالانه بود که آن هم نه در شماره زمستان بلکه در شماره بهار سال بعد چاپ می‌شد. عنوان نمایه نیز طبق استاندارد ایزو باید بر روی جلد شماره‌ای بیاید که آن نمایه در آن درج می‌شود.

با در نظر داشتن اینکه تاریخ از آن دسته علمی است که محوریت اصلی در آن نام اشخاص و مکان‌ها است، باید نمایه‌سازی مجلات تاریخ در اولویت کاری سردبیران و اعضای هیئت تحریریه قرار گیرد. با توجه به اینکه عناصر تاریخ‌ساز تاریخ ایران و به‌خصوص تاریخ معاصر ایران اشخاصی هستند که هر یک لقب اعطایی خاصی از سوی پادشاه داشته‌اند، اهمیت نمایه‌سازی نام افراد در مجلات تاریخ ایران معاصر محسوس‌تر است. نکته دیگر درباره ضرورت نمایه‌سازی مجلات این است که از آنجا که هر مقاله دارای موضوع و محتوای خاصی است واژگان کلیدی خاصی دارد. واژگان کلیدی از یک‌سو موضوع اصلی مقاله را یادآوری می‌کنند و از سوی دیگر در جست‌وجوهای اینترنتی به‌عنوان کلید واژه، مسیر دسترسی مخاطبان به مقاله را آسان‌تر می‌کنند. نمایه نام نویسندگان نیز باعث سهولت مراجعان به نویسندگان و سابقه پژوهشی آنها می‌شود.

جدول ۹: وجود نمایه و عناصر آن را در مجلات

مقوله‌ها	تعداد	درصد
وجود نمایه در آخرین شماره یک سال	۱	۳/۸
همخوانی نمایه با ایزو	۰	۰

استاندارد ایزو تأکید می‌کند که عناصر هفتگانه عنوان مقاله، نام نویسندگان، نشانی نویسندگان، چکیده، کلیدواژه، تاریخ دریافت و تاریخ بازبینی طبق استانداردهای «ایزو ۲۱۵»، (۱۹۸۶) و «ایزو ۲۱۴»، (۱۹۷۶) باید در ابتدای مقالات بیاید که در همه ۲۶ مجله، این اطلاعات در صفحه ابتدایی مقالات آمده بود و از این لحاظ تمامی استانداردها مراعات شده است. جدول ۱۰ همخوانی اطلاعات مقالات در ابتدای هر مقاله را با استاندارد ایزو نشان می‌دهد.

جدول ۱۰: همخوانی اطلاعات مقاله با ایزو

مقوله‌ها	تعداد	درصد
عنوان مقاله	۲۶	۱۰۰
نام نویسندگان	۲۶	۱۰۰
نشانی نویسندگان	۲۶	۱۰۰
چکیده	۲۶	۱۰۰
کلیدواژه	۲۶	۱۰۰
تاریخ دریافت	۲۶	۱۰۰
تاریخ بازبینی	۲۶	۱۰۰

صفحه چکیده در مقالات صفحه بسیار مهمی است که تمامی اطلاعات مقاله باید در این صفحه بیاید و خواننده با مشاهده آن به همه اطلاعات مدنظر خود دست یابد و در صورت علاقه و تمایل، مقاله را مطالعه کند. لذا عناصر اطلاعاتی یازده‌گانه شامل نوع نشریه، شماره شاپا، اطلاعات کامل انتشار، شماره مقاله، توصیف‌گرها (کلیدواژه‌ها)، مجوز تکثیر، شناسه برنمود رقمی (DOI)، عنوان مقاله، نویسندگان و وابستگی سازمانی آنها، مشخصات کتاب‌شناختی نشریه و درج عنوان نشریه با فونت سیاه یا ایرانک در این صفحه طبق استاندارد ایزو «۵۱۲۲» (۱۹۷۹) باید بیاید. از ۲۶ نشریه بررسی شده عنوان مقاله، نویسندگان و وابستگی سازمانی آنها و نیز توصیف‌گرها (کلیدواژه‌ها) در همه مجلات رعایت شده بود. ۲۲ مجله، ۸۶/۶ درصد، اطلاعات کامل انتشار و مشخصات کتاب‌شناختی نشریه را داشتند و عنوان نشریه نیز در چکیده با فونت سیاه یا ایرانک آمده بود. ۱۴ نشریه، ۵۳/۸ درصد، نوع نشریه را در صفحه فهرست مستقلی درج کرده بودند. ۵/۴ درصد، دارای مجوز تکثیر بودند و سه نشریه، ۱۱/۵ درصد، شناسه برنمود رقمی (DOI) داشتند این شناسه، شماره اختصاصی است که به هر مقاله داده می‌شود و با کلیک روی آن یا جست‌وجوی این شماره در اینترنت می‌توان مقاله را بازیابی کرد. کاربرد این شماره به‌تازگی در مجلات شروع شده است. فقط مجله «گنجینه اسناد» در صفحه چکیده، شماره شاپا را درج کرده بود. مقالات هیچ‌کدام از مجلات شماره‌گذاری نداشت. شماره‌گذاری مقالات در مجلات خارج از کشور معمول است؛ ولی در مجلات فارسی از آن استفاده نمی‌شود. جدول ۱۱ همخوانی عناصری را در صفحه چکیده مقالات با استاندارد ایزو نشان می‌دهد.

جدول ۱۱: همخوانی چکیده با استاندارد ایزو

مقوله‌ها	تعداد	درصد
نوع نشریه	۱۴	۵۳/۸
شماره شاپا	۱	۳/۸
اطلاعات کامل انتشار	۲۲	۸۴/۶
شماره مقاله	۰	۰
توصیفگرها (کلیدواژه)	۲۶	۱۰۰
مجوز تکثیر	۴	۱۵/۴
شناسه برنمود رقمی (DOI)	۳	۱۱/۵
عنوان مقاله	۲۶	۱۰۰
نویسندگان و وابستگان سازمانی آنها	۲۶	۱۰۰
مشخصات کتاب‌شناختی نشریه	۲۲	۸۴/۶
عنوان نشریه فونت سیاه یا ایرانیک	۲۲	۸۴/۶

بررسی نمونه مجله خارجی تاریخ

به منظور بررسی نمونه مجله خارجی «Iranian Studies» انتخاب شد. این مجله به سرپرستی همایون کاتوزیان اداره می‌شود و عمدتاً در حوزه مطالعات ایران‌شناسی و تاریخ فعالیت می‌کند. با در نظر داشتن استانداردهای ایزو از اطلاعات روی جلد مجله می‌شود دریافت که به خوبی رعایت استانداردهای لازم انجام شده است. نام نشریه، شماره، دوره، شماره مسلسل و درج نام مجله در عطف مجله رعایت شده است. براساس اطلاعات کتاب‌شناختی مجله نیز رعایت استانداردهای لازم انجام شده و طبق بررسی انجام شده شماره و نام مجله و محل نشر، اعضای هیئت تحریریه و قیمت مجله در صفحه اطلاعات کتاب‌شناختی مجله آورده شده است. صفحه عناوین مقالات شماره‌گذاری نشده است و در صفحه سه آورده شده است. صفحه آغاز و پایان مقاله و نام نویسنده در این فهرست دیده می‌شود. نام نویسندگان، عنوان مقاله در بالای صفحه مقاله مربوطه آمده است و شروع و پایان مقالات مشخص است. در بررسی این مجله محرز شد که مجله فاقد نمایه است و این مشکل در نشر مجله وجود دارد و همانند مجلات ایرانی تاریخ باید این مسئله رفع شود. اطلاعات مقاله در هر یک از مقاله‌های مجله با ایزو هم‌خوانی دارد. در شماره بررسی شده تاریخ دریافت و پذیرش مقاله آمده است، سمت نویسنده نیز مشخص شده است. بر طبق رعایت مؤلفه‌های نشر حق دسترسی آزاد در اینترنت نیست و باید مشترک مجله شد و از اطلاعات آن استفاده

کرد. شناسه دیجیتال هر مقاله نیز در این مجله آورده نشده است. به نظر می‌رسد مجله بررسی شده همانند مجلات فارسی تاریخ امتیاز قابل قبولی از استانداردهای ایزو را می‌تواند به دست آورد.

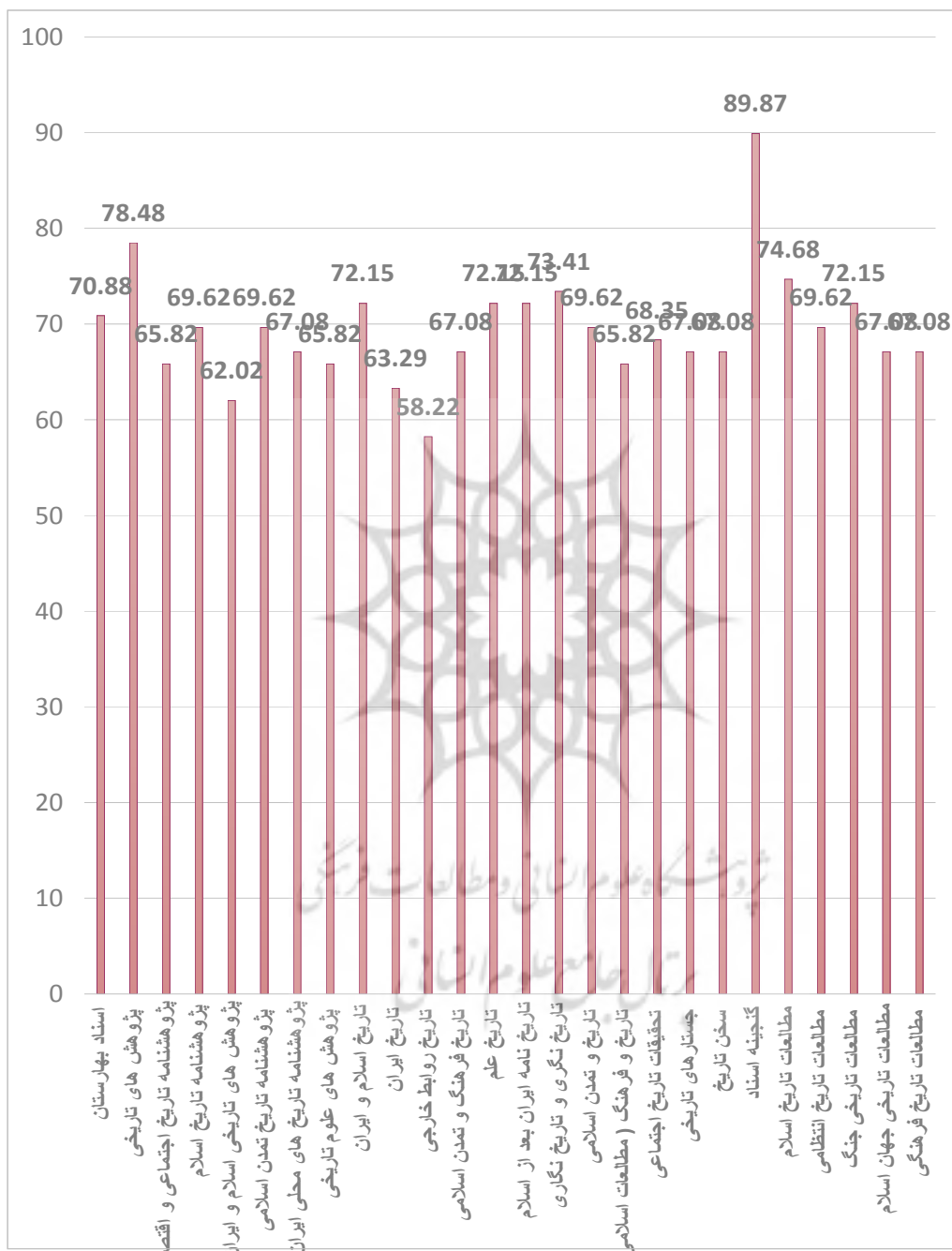
نتیجه

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که میزان همخوانی نشریات علمی پژوهشی و علمی ترویجی رشته تاریخ با استانداردهای نشر مؤسسه بین‌المللی ایزو ۵۵ مورد، ۶۹/۴۷ درصد، است. جدول ۱۲ فهرست نشریات بیست‌وشش‌گانه بررسی شده و فراوانی و درصد همخوانی آنها با استانداردهای مختلف را نشان می‌دهد. نتیجه به دست آمده در این پژوهش با پژوهش عبدالرضا ایزدی و زمینه امیرپور که مجلات رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی را بررسی کرده بودند و به عدد، ۶۳/۴۲ درصد، رسیده بودند، رشد استانداردهای مجلات علمی را نشان می‌دهد. در پژوهش ایزدی و امیرپور، گنجینه اسناد با ۷۲/۳۱ درصد بالاترین درصد همخوانی را به دست آورده بود که در این پژوهش هم گنجینه اسناد با ۸۹/۸۷ درصد بیشترین همخوانی را با استاندارد ایزو داشت. در این پژوهش تعداد نشریات ۲۶ نشریه است که دو و نیم برابر تعداد نشریات بررسی شده در پژوهش ایزدی و امیرپور است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد در مواردی که استاندارد ایزو با مقررات کمیسیون بررسی نشریات علمی وزارت علوم همخوانی وجود داشته باشد مانند لزوم چاپ‌نکردن دو شماره در یک مجلد و اطلاعات صفحه چکیده، این استاندارد با درصد بالایی رعایت شده است که در بحث اطلاعات صفحه چکیده به صورت کامل در ۲۶ مجله اعمال شده بود. در برخی موضوعات مانند استفاده از رنگ و نیز طرح‌های مختلف بر روی جلد نشریات، استاندارد ایزو با مقررات کمیسیون نشریات علمی کشور که به سادگی و تک‌رنگ‌بودن مجلات تأکید دارد، منافات دارد و باعث می‌شود که مجلات مقررات کمیسیون را رعایت کنند. بسیاری از مفاهیمی که در استانداردهای ایزو در باب نشریات علمی آمده است، نکاتی است که به راحتی با یک آیین‌نامه می‌تواند از طرف کمیسیون بررسی نشریات علمی کشور به سردبیران مجلات توصیه شود تا با نظارت بر این مسئله، این نکات رعایت شود. رعایت این نکات سبب می‌شود تا صورت ظاهر مجلات علمی کشور به استانداردهای بین‌المللی نزدیک‌تر شود و برای نمایش‌دادن در پایگاه‌های اسکوپوس و آی اس آی مشکلات کمتری داشته باشند.

تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری، سال ۲۹، شماره ۲۳، بهار و تابستان ۹۸ / ۱۷۹

جدول ۱۲: فهرست نشریات برحسب تعداد و درصد میزان همخوانی با استانداردهای ایزو

ردیف	نام نشریه	تعداد مقوله‌های همخوان با استاندارد ایزو	درصد میزان همخوانی با استانداردها
۱	گنجینه اسناد	۷۱	۸۹/۸۷
۲	پژوهش‌های تاریخی	۶۲	۷۸/۴۸
۳	مطالعات تاریخ اسلام	۵۹	۷۴/۶۸
۴	تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری	۵۸	۷۳/۴۱
۵	مطالعات تاریخی جنگ	۵۷	۷۲/۱۵
۶	تاریخ علم	۵۷	۷۲/۱۵
۷	تاریخ‌نامه ایران بعد از اسلام	۵۷	۷۲/۱۵
۸	تاریخ اسلام و ایران	۵۷	۷۲/۱۵
۹	اسناد بهارستان	۵۶	۷۰/۸۸
۱۰	پژوهشنامه تاریخ تمدن اسلامی	۵۵	۶۹/۶۲
۱۱	تاریخ و تمدن اسلامی	۵۵	۶۹/۶۲
۱۲	پژوهشنامه تاریخ اسلام	۵۵	۶۹/۶۲
۱۳	مطالعات تاریخ انتظامی	۵۵	۶۹/۶۲
۱۴	تحقیقات تاریخ اجتماعی	۵۴	۶۸/۳۵
۱۵	مطالعات تاریخ فرهنگی	۵۳	۶۷/۰۸
۱۶	پژوهشنامه تاریخ‌های محلی ایران	۵۳	۶۷/۰۸
۱۷	تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	۵۳	۶۷/۰۸
۱۸	جستارهای تاریخی	۵۳	۶۷/۰۸
۱۹	سخن تاریخ	۵۳	۶۷/۰۸
۲۰	مطالعات تاریخی جهان اسلام	۵۳	۶۷/۰۸
۲۱	تاریخ و فرهنگ (مطالعات اسلامی)	۵۲	۶۵/۸۲
۲۲	پژوهشنامه تاریخ اجتماعی و اقتصادی	۵۲	۶۵/۸۲
۲۳	پژوهش‌های علوم تاریخی	۵۲	۶۵/۸۲
۲۴	تاریخ ایران	۵۰	۶۳/۲۹
۲۵	پژوهش‌های تاریخی اسلام و ایران	۴۹	۶۲/۰۲
۲۶	تاریخ روابط خارجی	۴۶	۵۸/۲۲

نمودار ۵

پیشنهاد برای پژوهش‌های بعدی

پیشنهاد می‌شود همین استاندارد درباره اغلب مجلات مصوب کمیسیون نشریات علمی وزارت علوم تحقیقات و فناوری و همچنین کمیسیون بررسی نشریات علمی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و همچنین کمیسیون بررسی نشریات علمی دانشگاه آزاد اسلامی انجام گیرد و سامانه‌ای طراحی شود که در آن نمره سالیانه مجلات از طریق سنجش میزان رعایت این استانداردها از سوی مجلات مشخص شود.

کتاب‌شناخت

- ایزدی، عبدالرضا و زمینه امیرپور (۱۳۹۳) «رعایت استانداردهای نشر مؤسسه بین‌المللی ایزو در نشریه‌های فارسی کتابداری و اطلاع‌رسانی»، مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات، ۲۵(۳).
- دیانی، محمدحسین و شهلا شیردل (۱۳۸۶) «بررسی و مقایسه چکیده فارسی مجله‌های علمی پژوهشی حوزه علوم انسانی با استاندارد ایزو ۲۱۴»، فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲(۲).
- دیانی، محمدحسین (۱۳۷۸) «حجم نمونه در پژوهش‌های پیمایشی»، کتابداری و اطلاع‌رسانی، فصلنامه کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، ۷(۳).
- گیلوری، عباس و دیگران (۱۳۹۰) «میزان همخوانی نشریه‌های علمی پژوهشی فارسی کشاورزی با استانداردهای نشر مؤسسه بین‌المللی ایزو»، پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ویژه‌نامه علم‌سنجی، ۶۶(۲).
- گیلوری، عباس (۱۳۷۴) بررسی میزان همخوانی نشریات فارسی با استاندارد ایزو. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران.
- مختاری، وحید (۱۳۸۲) انطباق چکیده مقاله‌های نشریه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی و دستورالعمل گروه ونکوور و استاندارد ایزو ۲۱۴. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران.
- هاشمی، سمیرا (۱۳۹۰) بررسی میزان همخوانی نشریه‌های دسترسی آزاد بین‌المللی کتابداری با استانداردهای ایزو. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران.
- Iso 18. 1981. Content list of periodicals. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 214. 1976. Abstract for Publications and Documentation. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 215. 1986. Presentation of contributions to periodicals and other serials. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 30. 1966. Bibliographical strips. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 3297. 1986. International Standard serial Number (ISSN). Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for

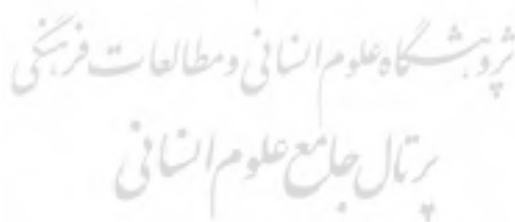
Standardization.

- Iso 5122. 1979. Abstract sheets in serial publications. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 6357. 1985. Spine titles on books and other publication. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 690. 1987. Bibliographic references _ Content, forms and Structure. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 7275. 1985. Presentation of title information series. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information. (3rd ed.) Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 8. 1977. Presentation of periodicals. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 9115. 1987. Bibliographic identification of contributions in serials and books. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information. (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 9115. 1987. Bibliographic identification of contributions in serials and books. Iso Standards Handbook 1: Documentation and information. (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Iso 999. 1975. Index of a Publication. Iso International s Handbook 1: Documentation and information (3rd ed.). Switzerland: International Organization for Standardization.
- Kovendi, D. 1975. The presentation of socumentation, library, and archives. Journals and the ISO Standards. Unesco Bulletin for Libraries, 29 (4).
- Lopez-Cozar, E. D. 1999. ISO standards for the presentation of scientific periodicals: Little known and little used by Spanish biomedical journals. Journal of Documentation, 55 (3).
- Lopez-Cozar, E. D., & Perez, R. R. 1995. A model for assessing compliance of scientific journals with international standards. Libri, 45 (3-4).
- Sho, N., and H. Sasaki. 1980. Biblid, bibliographic identification of serial publication. Dokumenteshon kenkyu 30 (10).
- Singh, S., & Singh, S. 1990. Library and Information Science Periodicals in India: a study towards standardization. Herald of library science, 29 (3-4).

List of sources with English handwriting

- İzadī, ‘abd al-Rezā; Amīrpūr, zamīne. 2014. **Ra ‘āyate estāndārdhāye našre mo’asseseye beyn al-melalīye īzo dar našrīehāye fārsīye ketābdārī va eṭṭelā’resānī**, moṭāle‘āte mellīye ketābdārī va sāzmāndehīye eṭṭelā’āt. (3)25: 93-109.
- Dayyānī, Moḥammad Ḥoseyn va Šahlā Šīrdel, 2007. **Barrasī va moqāyeseye čekīdeye fārsīye majallehāye ‘elmī-pažūhešīye ḥowzeye ‘olūme ensānī bā estāndārde īzo** 214. quarterly ketābdārī va eṭṭelā’resānī. (2)2: 37-53.
- Dayyānī, Moḥammad Ḥoseyn, 1999. **"ḥajme nemūne dar pažūhešhāye peymāyešī"**. Ketābdārī and eṭṭelā’resānī, quarterly ketābkāneye markazī va markaze asnāde āstāne qodse razavī. (3)7: 59-71.
- Gīlvarī, ‘abbās va dīgarān, 2011. **Mīzāne hamkānīye našrīehāye ‘elmī pažūhešī fārsīye kešāvarzī bā estāndārdhāye našre mo’asseseye beyn al-melalīye īzo**. Pažūhešnāmeye pardāzeš va modīrīyate eṭṭelā’āt: vīženāmeye ‘elmsanjī. (2)66:5-27.
- Gīlvarī, ‘abbās, 1995. **Barrasīye mīzāne hamkānīye našrīyāte fārsī bā estāndārde īzo**. Thesis kāršenāsīye aršad. Dānešgāhe ‘olūm pezeškīye Īrān: Tehrān.
- Moḳtārī, Vḥīd, 2003. **eṇṭebāqe čekīdeye maqālehāye našrīehāye dānešgāhhāye ‘olūme pezeškī and dastūr al-‘amale gorūhe Vankūver and estāndārde īzo** 214. Thesis kāršenāsīye aršad. Dānešgāhe ‘olūm pezeškīye Īrān: Tehrān.
- Hāšemī, Samīrā, 2011. **Barrasīye mīzāne hamkānīye našrīehhāye dastresīye āzāde beyn al-melalīye ketābdārī bā estāndārdhāye īzo**. Thesis kāršenāsīye aršad, dānešgāhe āzāde eslāmī, vāhede ‘olūm va taḥqīqāt, Tehrān.

Applying the Publishing Standards of the International Institute of ISO in Persian Journals of History¹

Seyyed Mahmood Sadat Bidgoli²
Mohammad Jamallo³

Received: 2/03/2019
Accepted: 11/09/2019

Abstract

The Persian journals published in different arenas of science, in printed and electronic versions, follow some special rules and regulations. While the rules for writing and publishing the articles in the Iranian scientific journals are similar in structure, regulations are also different from journal to journal. Then this has caused the absence of standardization in journals. Although the rules regulated by the commission of supervising the journals of the ministry of science, research and technology has organized the publish of the scientific journals, these rules are minimal and experimental, and yet far from the international standards of the scientific journals. The international publishing standard is already regulated and produced by the international institute of ISO, and journals are to be published applying the international standards. The need for applying the world standards in Persian journals has caused the fields such as medicine and librarianship take this into their consideration but in the field of History this is yet lacked, and scientifically dubious.

However, the main concern in the present study is to examine the extent to which the international publishing standards of ISO are applied in the research and scientific journals of history. And we also want to examine if the insisted elements of the ISO publishing institute such as title page, list of the content, the repeated titles, footnotes, abstracts, the first page of the articles in a journal, the applied reference method are obeying the ISO standards. Since the present study is a practical one, and in the area of science survey, the approach we have applied in it is descriptive. In this study, taking the international publishing standards into consideration, we have recognized 26 research and science journals in the field of history, and set a chart for the criteria applied in the examination. The findings show that the research and scientific journals of history match the international publishing standards of ISO in 55 cases (69.47%).

Also the findings show that the journals apply the regulations and rules ratified by the ministry of science, research and technology, more than the international ISO publishing standards. Consequently, we recommend that: the international publishing standards should be ratified as the regulations of the ministry of science, research and technology, and enforced by the journals, so that the standardization may occur.

Key words: Publishing standards of ISO, Field of history, The research scientific journals, The standardization of journals.

---

1. DOI:10.22051/hph.2019.24912.1331

2. Assistant Professor in History ,Research Institute of Imam Khomeini and Islamic Revolution(Corresponding Author). Email: sadat@ri-khomeini.ac.ir

3. PhD candidate in the history of Islamic Revolution, Research Institute of Imam Khomeini and Islamic Revolution. Email: Jamal1369@gmail.com

Print ISSN: 2008-8841/ Online ISSN: 2538-3507